

De regionale, federale en Europese verkiezingsprogramma's 2014 van de Vlaamse partijen en de criminaliteitsbestrijding

PATRICK HEBBERECHT^a

Panopticon, 35 (3), 181-188
© 2014 MAKLU | ISSN 0771-1409 | MEI 2014

^a Gewoon hoogleraar Criminologie en Rechtssociologie, Onderzoeksgroep Criminologie en Rechts-sociologie, Universiteit Gent (Corresp.: patrickhebberecht@gmail.com).

1. POLITIEK EN (MISDAAD)CONTROLE

Politiek heeft meer te maken met criminaliteit dan men op het eerste gezicht denkt (HEBBERECHT, 2009). Op verschillende bestuursniveaus bepaalt de politiek welke praktijken in welke mate en op welke wijze strafbaar worden gesteld. De politiek organiseert eveneens de handhaving van deze strafrechtsregels.

Ook door het voeren van een economisch, sociaal en cultureel beleid verhoogt of vermindert de politiek direct of indirect de factoren die tot daderschap of slachtoffer-schap van strafbaar gestelde praktijken kunnen leiden. Op deze verschillende vlakken heeft het beleid ook een impact op de gevoelens van onveiligheid. Het inzicht dat hun voorstellen met betrekking tot economisch, sociaal en cultureel beleid ook direct of indirect een impact hebben op de criminaliteit en de bestrijding ervan is in de verkiezingsprogramma's grotendeels afwezig, enkele passages in de verkiezingsprogramma's van eerder linkse partijen niet te na gesproken. Zo schrijft Groen in haar programma dat het bestrijden van sociale ongelijkheid nog steeds een van de prioritaire antwoorden is op het onveiligheidsvraagstuk.

Het samenvallen van de regionale, federale en Europese verkiezingen geeft een unieke kans om de vergelijking te maken tussen de visies van de verschillende Vlaamse partijen inzake criminaliteitsbestrijding. Zelden liepen standpunten en voorstellen in verkiezingsprogramma's zo duidelijk volgens bepaalde politiek-ideologische assen: separatisme – confederalisme – Belgische Unie met vier deelstaten; discriminerende etnicisering – diversiteit – multiculturalisme; preventie – repressie; autoritair strafrecht – versterking rechtsposities; het Europa der Volkeren – confederaal Europa – federaal Europa.

2. SEPARATISME – CONFEDERALISME – BELGISCHE UNIE MET VIER DEELSTATEN

Op institutioneel vlak kunnen we in de verkiezingsprogramma's minstens drie politieke standpunten onderscheiden die hun weerslag hebben op het institutioneel kader van de criminaliteitsbestrijding.

Het pleidooi van het Vlaams Belang voor de onafhankelijkheid van Vlaanderen heeft radicale implicaties voor de criminaliteitsbestrijding. Bij een onafhankelijk Vlaanderen moet een Vlaams politie- en strafrechtssysteem opgebouwd worden. De oriëntatie bij de uitbouw van deze Vlaamse politie en justitie kan uit hun verkiezingsprogramma afgeleid worden. Hoe de structuur van het politie- en justitieapparaat er nu juist zal uitzien is evenwel minder duidelijk.

De gevolgen van de voorkeur van N-VA voor het confederalistisch model voor de structuur en organisatie van de criminaliteitsbestrijding zijn wel gedetailleerd uitgewerkt. Voor N-VA zijn politie en justitie verantwoordelijkheden van de deelstaten. Vlaanderen, Wallonië en de regio Brussel-Hoofdstad zijn bevoegd voor de organisatie, de werking en de inrichting van de politiediensten op hun grondgebied, alsook voor de regelgeving inzake de private beveiligingsdiensten. Naast de confederale politie is er dus sprake van een lokale en deelstatelijke politie. De deelstaat heeft een eigen rechtsmacht die instaat voor de handhaving van de eigen, de confederale en de Europese rechtsregels. We krijgen een confederaal strafrecht en strafprocesrecht. Het Grondwettelijk Hof en het Hof van Cassatie worden confederale hoven. Een confederale veiligheidscel oefent taken uit in het kader van de bestrijding van grootschalige misdaad zoals terrorisme, illegale wapenhandel en mensenhandel. Deze veiligheidscel neemt ook de opdracht van de staatsveiligheid over die wordt bemand door experts afgevaardigd door Vlaanderen, Wallonië en de regio Brussel-Hoofdstad. De confederale minister van veiligheid is politiek bevoegd.

De andere grote partijen, CD&V, Open VLD, sp.a en Groen, houden zich aan het institutioneel kader van het federale België zoals afgesproken bij de zesde staatshervorming.

3. VLAAMS VOLKSNATIONALISME – DIVERSITEIT – MULTICULTURALISME

Het extreem-rechtse en rechtse Vlaams volksnationalisme impliceert een racistische tot discriminerende etnicisering van de beeldvorming van de misdaad en van de criminaliteitsbestrijding. Vanuit een radicaal Vlaams volksnationalisme stelt het Vlaams Belang dat criminaliteit vooral gepleegd wordt door Islamitische etnische groepen. Het politie- en strafrechtssysteem moet bij de bestrijding van de criminaliteit op deze groepen de prioriteit leggen en een harde aanpak ontwikkelen. Dit begint bij het invoeren van nieuwe strafbaarstellingen. Meer specifiek wil het Vlaams Belang de schijnhuwelijken strenger aanpakken en de schijn-wettelijke samenwoningen onmogelijk maken. Illegalen moeten actief opgespoord worden en ondergebracht in gesloten centra met het oog op daadwerkelijke uitwijzing. De regularisatie van illegaal verblijf moet afgeschaft worden. Op het onverdoofd ritueel slachten van dieren moet een absoluut verbod komen. Met de ondersteuning van economische en sociale inspectiediensten moet de politie nauwkeurig allochtone ondernemers en middenstanders controleren.

Vanuit een meer gematigd Vlaams volksnationalisme formuleert N-VA op verschillende punten voorstellen die in dezelfde richting gaan. N-VA pleit voor een verstrenging van de gezinshereniging en een wijziging van de asiel- en opvangwet. Het regulariseren van illegalen valt volgens N-VA niet te verdedigen. De mogelijkheid van dubbele nationaliteit moet ernstig ingeperkt worden. De ‘nieuwe Belg’ veroordeeld voor ernstige strafrechtelijke feiten gepleegd binnen de tien jaar na de nationaliteitsverwerving, verliest de nationaliteit en zijn verblijfsvergunning en wordt uitgewezen.

Open VLD pleit voor een open blik op diversiteit: verplichte inburgering, kennis, respect en naleving van de hoofdwaarden die het samenleven in diversiteit mogelijk

maken en inzet op het potentieel van allochtoon ondernemerschap. Open VLD pleit voor een streng, maar rechtvaardig beleid rond asiel en migratie. Asiel kadert voor hen in de strijd tegen elke vorm van uithuwelijking, eerwraak, eremoord, seksuele uitbuiting, gendercide, geweld op vrouwen en genitale verminking. De instroom van kansloze asielzoekers moet worden beperkt. De voorwaarden voor gezinshereniging werden verstrengd. Schijnhuwelijk en schijnsamenwonen werden strenger aangepakt. Illegale immigratie wordt bestreden, in het bijzonder in het kader van de strijd tegen mensenhandel en -smokkel.

Bij de linkse partijen wordt criminaliteit minder toegeschreven aan bepaalde etnische groepen. Bij de criminaliteitsbestrijding moeten politie en justitie zich niet richten op bepaalde etnische minderheidsgroepen. Zij moeten wel interveniëren met kennis van de diversiteit in onze samenleving en van de multiculturele realiteit.

Sp.a erkent de diversiteit in de samenleving. Etnisch-culturele identiteit is een meerwaarde zolang we investeren in wat we delen. Vrouwen en mannen zijn gelijk. Vooroordelen en stereotypen moeten bestreden worden. Holebi's verdienen dezelfde rechten als hetero's en ook transgenders moeten zichzelf kunnen zijn. Elke politiebambte die contact heeft met het publiek moet een opleiding in mensenrechten hebben gevolgd. Zij moeten ook kunnen omgaan met criminaliteit ten aanzien van holebi's.

4. NEOLIBERALE STAAT VERSUS SOCIALE VERZORGINGSSTAAT

De rechtse visie stelt in verschillende varianten dat wie werk geeft en werk heeft en een Vlaamse identiteit bezit, zo weinig mogelijk aan (strafrecht)regels moet worden onderworpen in de private economische ruimte. Bij inbreuk op strafrechtsregels moet hij/zij de strafsancie kunnen afkopen door middel van een minnelijke schikking. Wie geen Vlaamse identiteit heeft, geen werk of slecht betaald werk heeft moet zich in de publieke ruimte onderwerpen aan allerlei (strafrecht)regels en voortdurend gesurveilleerd worden door private en publieke politiemensen en allerlei wachten met camera's en buurt- en winkelinformatienetwerken als ondersteuning van de politiewerking.

Specifieke aandacht van Open VLD gaat naar de onderzoeks- en vervolgingsprocedures inzake mogelijke misdrijven inzake fiscaliteit. De onderzoeken van de fiscus moeten efficiënter worden, door ze veel meer te richten op fenomenen met een maatschappij- of concurrentieontwrichtende werking in plaats van op de naleving van de reglementaire procedures bij alle burgers. Tegelijk moet de fiscus over een wettelijk kader beschikken dat naar analogie met het strafrecht een erkende betrokkenheid van de verdediging in alle fases van de procedure voorziet, net als evaluatie- en sanctioneringsinstanties post factum inzake het naleven van elementaire mensenrechten. De fiscale en sociale inspectiediensten moeten werken volgens een charter dat wederzijds respect bij inspecties garandeert, de ondernemer niet benadert als een potentiële verdachte en waarbij de macht en de middelen die men mag gebruiken voor inspecties in geen geval gebaseerd kunnen zijn op beslissingen van ambtswege die normaal gezien aan de onafhankelijke rechterlijke macht toekomen, zoals huiszoekingen of beslag.

De linkse visie stelt in verschillende varianten dat strafrechtsregels en de handhaving ervan door politie en inspectiediensten er niet alleen zijn voor de onderkant van de samenleving maar ook voor de bovenkant. Niet alleen de klassieke criminaliteit als geweldsmisdrijven, inbraken, verkeersovertredingen vraagt de politieke aandacht maar ook milieumisdrijven en ernstige vormen van economische en fiscale criminaliteit. De publieke ruimte moet minder betuttelend in het oog gehouden worden. Respect

voor privacy moet in acht genomen worden. Politie en justitie mogen geen specifieke etnische groepen in het vizier nemen.

De verschillende invalshoeken van Open VLD en sp.a ten overstaan van de GAS-wet zijn een goede illustratie van de twee bovenstaande visies. Voor Open VLD zijn gemeentelijke administratieve sancties een nuttig instrument om asociaal en storend gedrag te bestraffen. Voor sp.a zijn sluikestorten, verkeersagressie, lawaaioverlast en vandalisme samenlevingsproblemen die ernstig moeten genomen worden en consequent behandeld worden. Spelende kinderen kunnen niet zomaar als overlast beschouwd worden. In eerste instantie worden mensen op hun overlastgedrag aangesproken door middel van buurtbemiddelaars, straathoekwerkers, gemeenschapswachten en wijkagenten. Bij hardleers gedrag moet de politie haar werk doen en moeten opgelegde sancties uitgevoerd worden.

5. PREVENTIE VERSUS REPRESSIE

Voor alle politieke partijen bestaat de strafrechtsketen uit verschillende schakels. De verschillen tussen de partijen situeren zich in het gewicht dat aan de schakels wordt gegeven.

Voor het Vlaams Belang is repressie de beste preventie.

Voor N-VA begint veiligheid met preventief beleid. Zij maken hierbij de associatie met sociale cohesie, inburgering, opvoeding, ...

De CD&V benadrukt dat een veiligheidsbeleid niet alleen reactief en repressief is maar ook preventief. Preventie wordt hier in verband gebracht met projecten van sociale ontwikkeling, welzijnswerk, drugpreventie en ruimtelijke ordening.

Voor Open VLD werkt een veiligheidsbeleid op vier assen – preventie, detectie, repressie, nazorg – en is dus niet louter sanctionerend. In het kader van de criminaliteitspreventie verwacht Open VLD veel van de inzet van nieuwe technologieën zoals vaste en mobiele slimme camera's, datamining software en sociale media. Open VLD wil daarom een duidelijk wettelijk kader dat op soepele wijze de recente technologische evoluties kan integreren in de politiewerking. Respect voor privacy blijft daarbij een basiswaarde.

Bij sp.a vereist een integrale aanpak van veiligheid aandacht voor zowel performante preventie als voor consequente handhaving en kwalitatieve nazorg.

Voor Groen is preventie vrijwel altijd een meer rendabele investering dan repressie. De voorstellen inzake armoedebestrijding, onderwijs, kinderen en jongeren, werk, welzijn, gezinsbeleid, wonen en ruimtegebruik scheppen de voorwaarden om preventief te werken.

De ideeën van de PVDA+ over criminaliteitspreventie worden duidelijk bij het uitwerken van hun preventieve aanpak ten aanzien van discriminatie en racisme. Op interculturele ontmoetingen moet worden ingezet. Solidariteit in plaats van concurrentie moet aan de onderkant gestimuleerd worden. Het beleid moet uitgaan van gemeenschappelijke belangen (veiligheid, leefbaarheid van wijken, voldoende kinderopvang, grondrechten, ...). Bij conflicten of tegengestelde belangen (bij het gebruik van de openbare ruimte, ...) moet bemiddeld worden. Hiertoe moet het middenveld (Samenlevingsopbouw, buurtwerk, straathoekwerk, Minderhedenforum, ...) voldoende gesubsidieerd worden. Zij verzetten zich tegen de verschuiving naar een curatief-repressieve ketting (politie, GAS-ambtenaar, bemiddelaar, maatschappelijk werker).

Opvallend is verder de kritiek van de Vlaams volksnationale partijen op de macht van het Openbaar Ministerie. Het Vlaams Belang vindt het hoog aantal seponen-

ringsbeslissingen bij de parketten ontoelaatbaar. De parketten hebben ook te veel mogelijkheden om zware strafrechtelijke feiten te laten afkopen, zonder rechterlijke controle. Daarom wil het Vlaams Belang het zwaartepunt van de strafketen opnieuw bij de strafrechter leggen, die een veel ruimer arsenaal aan strafmogelijkheden moet krijgen. De strafrechter moet de zekerheid krijgen dat alle opgelegde straffen – ook werkstraffen, korte celstraffen en boetes – daadwerkelijk worden uitgevoerd, zodat hij/zij een realistische strafmaat kan bepalen. Alleen voor kleinere vergrijpen moet een minnelijke schikking door het parket mogelijk blijven.

Ook voor de N-VA treedt de uitvoerende macht de facto in de plaats van de rechterlijke macht en versoepelt de strafmaat op eigen houtje. Elke straf die een rechter uitspreekt moet worden uitgevoerd zoals door de rechter uitgesproken.

6. AUTORITAIR STRAFRECHT VERSUS VERSTERKING VAN RECHTSPPOSITIES

Sinds jaren zijn bepaalde politieke partijen vragende partij voor een meer autoritair strafrecht. Dit komt tot uiting in de sterkere beklemtoning van repressie en gevangenisstraf in de strafrechtsketen en manifesteert zich in bepaalde voorstellen tot wijziging van het strafrecht en strafprocesrecht.

Het uitspreken en consequent uitvoeren van gevangenisstraf is een centrale component van de harde aanpak van het Vlaams Belang. De maximale tijdelijke gevangenisstraf moet worden opgetrokken tot 40 jaar. De verjaring voor zeer zware misdrijven moet worden afgeschaft. Voor weerzinwekkende en terroristische misdaden en voor gevaarlijke recidivisten wordt een 'bijzondere levenslange opsluiting' in het leven geroepen, die verzekert dat de veroordeelde de gevangenis nooit meer kan verlaten. Voor het Vlaams Belang moet de strafrechter zelf de werkelijke duur van een celstraf kunnen vastleggen. Enkel wanneer de strafrechter zelf vooraf bepaalt dat een veroordeelde na een strafgedeelte onder duidelijke condities vervroegd kan worden vrijgelaten (bijvoorbeeld onder een enkelbandregime), kan hiertoe beslist worden door een strafuitvoeringsrechtbank. De wet-Lejeune en alle andere vervroegde vrijlatingsmechanismen moeten afgeschaft worden. Het Vlaams Belang wil ook een sneller en efficiënter procedurerecht waarbij banale procedurefouten kunnen hersteld worden. Snelrecht (straftoemeting binnen de week) moet de regel worden voor eenvoudige strafrechtelijke vergrijpen.

CD&V wil breken met de vanzelfsprekendheid waarmee de strafwetgever reageert op nieuwe problemen met nieuwe en zwaardere criminalisering die uiteindelijk symboolstrafwetten blijken te zijn. Ook CD&V pleit voor een grondige herziening van het straf- en strafprocesrecht. Er moet een meer correcte verhouding komen in de strafmaat van verschillende misdrijven. Verzachtende omstandigheden moeten minder ingeroepen worden om van een misdaad een wanbedrijf te maken (correctionalisering) en van een wanbedrijf een overtreding (contraventionalisering). Het mechanisme waarbij door inroeping van strafverzwarende omstandigheden de straf van het basismisdrijf niet meer wordt toegepast maar wel theoretisch hoge straffen moet herbekeken worden. Een strikte toepassing van procedureregels blijft voor CD&V wel noodzakelijk. Het draagt ertoe bij dat elke partij ervan kan uitgaan dat zijn/haar rechten gewaarborgd worden en hij/zij niet willekeurig behandeld wordt.

Open VLD pleit voor een aanpassing van de privacy-wetgeving aan de nieuwe mogelijkheden op het internet en in de gsm-, gps- en ict-technologie. Open VLD is verder voorstander van het strafbaar stellen van een deelname uit eigen beweging aan een buitenlandse oorlog. Voor Open VLD moet de herziening van het strafprocesrecht gericht

zijn op minstens een halvering van de behandelings- en procestermijnen en -procedures. Het risico op een vermindering van de waarborgen voor de verdediging wordt volgens Open VLD opgevangen door een erkende betrokkenheid van de verdediging in alle fases van de procedure en door het creëren van evaluatie- en sanctioneringsinstanties post factum inzake het naleven van elementaire mensenrechten.

Ook de sp.a vraagt een grondige hervorming van het strafprocesrecht. De fase van het vooronderzoek moet aangepakt worden. De figuur van de onderzoeksrechter moet worden afgeschaft. Het vooronderzoek wordt alleen geleid door het Openbaar Ministerie. De fundamentele rechten en vrijheden worden bewaakt door een rechter van de vrijheden en door de steeds grotere betrokkenheid van de advocaat. Komaf moet worden gemaakt met de eindeloze proceduremogelijkheden binnen de procedure. De procedure voor de vonnisrechter wordt eenvoudiger gemaakt. Zo wordt de verzetsprocedure afgeschaft, waarbij iemand de eerste keer gewoon niet komt opdagen voor de behandeling van haar of zijn zaak, behalve in gevallen van overmacht. Sp.a wil een gezonde balans tussen initiatieven die veiligheid creëren en het respect voor de persoonlijke levenssfeer en de privacy. Het gebruik van cameratoezicht dient daarom restrictief gereguleerd en actief opgevolgd te worden en mag enkel dienen om doelstellingen op het vlak van veiligheid te realiseren.

Vanuit de vaststelling van de sp.a dat het Openbaar Ministerie vandaag te weinig vertrouwd is met de strafuitvoering, pleit zij ervoor dat op elke entiteit van het Openbaar Ministerie een strafuitvoeringsmagistraat wordt aangeduid die, binnen het kader van nationale richtlijnen, een daadwerkelijk strafuitvoeringsbeleid uitwerkt. Deze magistraat moet vooral de opvolging van een reële uitvoering van de straffen verzekeren, door een betere communicatie met Financiën, met de justitiehuisen die naar de gemeenschappen worden overgedragen, met gevangenen, enz.

De PVDA+ pleit voor de afschaffing van de antiterrorismewetten die de fundamentele rechten en vrijheden beknotten. Ook de wet die de gemeenten en steden bevoegd maakt om administratieve sancties te voorzien op vormen van overlast moet afgeschaft worden. Bij de bestrijding van grote fraude moeten de mogelijkheden tot minnelijke schikking geschrapt worden. Het bankgeheim moet effectief opgeheven worden. Een vermogenskadaster moet worden aangelegd. Geen fiscale amnestie kan nog toegekend worden aan fraudeurs. Meer mensen bij de FOD Financiën, politie en justitie moeten worden ingezet in de strijd tegen de financiële criminaliteit. De PVDA+ roept ook op tot waakzaamheid voor voorstellen die de abortuswetgeving willen wijzigen in meer restrictieve zin.

7. HET EUROPA DER VOLKEREN – EEN CONFEDERAAAL EUROPA – EEN FEDERAAAL EUROPA

Vanuit zijn verzet tegen de ontwikkeling van een EU-superstaat pleit het Vlaams Belang voor een opzegging van het Schengenverdrag zodat de lidstaten opnieuw een eigen asiel- en immigratiebeleid kunnen voeren.

Voor de N-VA valt een Europese aanpak slechts te rechtvaardigen wanneer grensoverschrijdende samenwerking duidelijk schaalvoordelen heeft. Soms is het nodig dat de EU een gemeenschappelijk kader aangeeft met voldoende flexibiliteit voor de lidstaat of regio om eigen accenten te leggen, zoals in het geval van asiel en migratie.

De andere grote Vlaamse partijen hebben geen bezwaar tegen de versterking van een aantal instellingen in de Europese Unie waardoor een meer daadkrachtige aanpak van de Europese en internationale criminaliteit mogelijk wordt.

CD&V benadrukt de Europese en internationale samenwerking in het opsporen en in kaart brengen van georganiseerde misdaad. Een beleid inzake registratie, beeldvorming en digitalisering moet het veiligheidsbeleid slagkrachtiger maken en niet gehinderd door aanwezige landsgrenzen. Een Agentschap voor Informatieveiligheid dat een globaal beleid uitwerkt moet opgericht worden. Een Europees Openbaar Ministerie moet opgericht worden voor onderzoek, bestrijding en vervolging van ernstige, grensoverschrijdende misdrijven. Het moet de nationale autoriteiten ondersteunen en coördineren en rekenschap afleggen aan het Europees Parlement. Een Europees strafrechtelijke onderzoeksinstantie moet opgericht worden bevoegd om grensoverschrijdende en georganiseerde misdaad in de Europese Unie te onderzoeken en die de politieke en justitiële samenwerking op Europees niveau kan intensifiëren. De strijd tegen de grensoverschrijdende drugshandel en -overlast moet in EU-Raadsverband verder opgevoerd worden.

Voor Open VLD moet de Europese Unie een eigen veiligheidsbeleid uitbouwen voor onder meer grensoverschrijdende georganiseerde criminaliteit, rondtrekkende daderbendes, wapen- en drugsmokkelaars, mensenhandelaars, terrorisme en gewelddadig radicalisme. Een harmonisering van de Europese wetgeving is daar een middel toe, maar ook en vooral operationele samenwerking over de grenzen heen.

Volgens sp.a moet op Europees niveau in het kader van de aanpak van rondtrekkende en/of grensoverschrijdende dadergroepen een preventief samenwerkingsplan worden uitgewerkt waarin het systeem van camera's met automatische nummerplaat-herkenning een belangrijke rol te vervullen heeft. Sp.a pleit eveneens voor de oprichting van een 'Eurosoc', een Europese sociale inspectienetwerk, dat informatie-uitwisseling, grensoverschrijdende opsporing en gezamenlijk optreden faciliteert bij de bestrijding van degenen die door fraude de tewerkstelling en sociale zekerheid ondermijnen.

Groen wil een Europese waakhond voor fundamentele vrijheden waarmee de Europese Commissie snel kan ingrijpen. Groen wil conflictpreventie en preventieve diplomatie meer opwaarderen. De EU is volgens Groen het best geplaatst om een integraal veiligheidsbeleid te voeren dat de niet-militaire aspecten centraal stelt.

8. EEN ONVOLLEDIGE EN SELECTIEVE ANALYSE VAN DE CRIMINALITEITSPROBLEMEN MAAR EEN BREDE WAAIER AAN VOORSTELLEN VAN REACTIEMOGELIJKHEDEN OM DEZE CRIMINALITEITSPROBLEMEN TE VOORKOMEN EN TE BESTRIJDEN

Bij het lezen van de verkiezingsprogramma's van de verschillende Vlaamse partijen krijgen we een vrij onvolledig en selectief beeld van de criminaliteitsproblemen in Vlaanderen, België en Europa. De criminaliteitsfenomenen die volgens de politieke partijen bij prioriteit moeten worden aangepakt, worden onvoldoende diepgaand en met onvoldoende gegevens onderbouwd geanalyseerd.

Vanuit de verschillende politiek-ideologische stromingen die in Vlaanderen aanwezig zijn, bieden de politieke partijen wel een brede waaier aan uitgewerkte voorstellen van preventieve en repressieve reactiemogelijkheden ten aanzien van deze criminaliteitsproblemen.

REFERENTIES

CD&V (2014). *Sterker Vlaanderen, Sterker Land*. Verkregen op 7 april 2014, via <http://www.cdenv.be/3dplan>

- GROEN (2014). *Samen Beter Doen*. Verkregen op 7 april 2014, via http://www.groen.be/sites/www.groen.be/files/uploads/Bestandsbijlages/programma/2014/verkiezingsprogramma_2014_samenbeterdoen_o.pdf
- HEBBERECHT, P. (2009). *De verpaarsing van de criminaliteitsbestrijding in België. Kritische opstellen over misdaad en misdaadcontrole in de laatmoderniteit*. Brussel: VUBPress.
- N-VA (2014). *Verandering Voor Vooruitgang*. Verkregen op 7 april 2014, via <http://www.n-va.be/verandering/>
- OPEN VLD (2014). *Vlaanderen Vleugels Geven*. Verkregen op 7 april 2014, via http://www.openvld.be/library/1/files/4464_vlaanderen_vleugels_geven__ontwerptekst_programma.pdf
- PVDA+ (2014). *Onze Toekomst Is Sociaal*. Verkregen op 7 april 2014, via <http://pvda.be/programma2014>
- S.P.A (2014). *Sociale Welvaart*. Verkregen op 7 april 2014, via <http://www.s-p-a.be/socialewelvaart/>
- VLAAMS BELANG (2014). *Uw Stok Achter De Deur*. Verkregen op 7 april 2014, via <http://www.vlaamsbelang.org/files/20140318ProgrammaVerkiezingen2014.pdf>